

Полтавська державна аграрна академія

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ І
УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ, ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ,
ПРОВАЙДИНГУ ЕКОІННОВАЦІЙ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В АГРАРНІЙ
І СУМІЖНИХ СФЕРАХ

Колективна монографія

За редакцією Ю. Самойлик, д.е.н., професора

Полтава – 2021

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

Рецензенти:

Ю.І. Данько, доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи Сумського національного аграрного університету

О.О. Томілін, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавської державної аграрної академії

Д.В. Шиян, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 22 від 18.05.2021 р.)

Н 34 Наукове забезпечення соціально-економічних і управлінських засад розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах: колективна монографія; за редакцією Ю.В. Самойлик. Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2021. 243 с.

ISBN 978-617-7464-74-6

У колективній монографії викладено результати досліджень науковців та практиків на основі міжсекторального підходу щодо соціально-економічних і управлінських аспектів розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах. Висвітлено питання розвитку соціально-економічних систем та міжнародних економічних відносин під впливом глобалізації та глокалізації та пандемії COVID-19. Розглянуто підходи щодо управління, стратегії, правового регулювання та потенціалу соціально-економічного розвитку аграрної сфери, а також напрями формування конкурентних переваг суб'єктів господарювання в умовах глобалізації, конкурентні позиції підприємства та фактори впливу на них, напрями забезпечення продовольчої безпеки на основі провайдингу екоінновацій. Приділено увагу особливостям використання енергоефективних технологій в аграрній та суміжних сферах і забезпечення енергонезалежності сільських територій, а також перспективи розвитку освітнього простору в системі соціально-економічних відносин під впливом глобалізації

Колективна монографія є частиною науково-дослідних тем Полтавської державної аграрної академії:

«Розробити теоретико-методологічні, науково-методичні і практичні засади ринкового розвитку, прогнозування, макроекономічного планування і державного регулювання в системі управління в економічній, підприємницькій і соціально-економічній діяльності на рівні галузі сільського господарства та сільських територій» (0117U003096).

«Розробити теоретико-методологічні, науково-методологічні і практичні засади розвитку виробничо-господарської, фінансово-економічної і соціальної діяльності та процесів ресурсо-енергозбереження і управління (менеджменту) підприємств з виробництва і переробки аграрної продукції в умовах ринку сільськогосподарських і переробних підприємств АПК» (0117U003097).

«Формування стратегії еко-інноваційного розвитку виробництва органічної продукції як складової економічної та продовольчої безпеки України» (0119U103942).

«Концепція розвитку енергоефективних і енергонезалежних сільських територій задля зміцнення конкурентоспроможності національної економіки» Полтавської державної аграрної академії» (номер державної реєстрації 0119U100028).

Розраховано на науковців, викладачів, керівників і спеціалістів органів державного управління, фахівців агроформувань, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями наукового забезпечення соціально-економічних і управлінських засад розвитку, правового регулювання, провайдингу екоінновацій та енергоефективних технологій в умовах глобалізації в аграрній і суміжних сферах.

УДК 338.439.5: 339.9 : 005.44

Автори вміщених матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори.

ISBN 978-617-7464-74-6

© Колектив авторів, 2021

2.3. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та тенденції розвитку <i>Баган Н. В., Полтавська державна аграрна академія.....</i>	89
2.4. Організаційно-економічні особливості формування обслуговуючих кооперативів в агропромисловому комплексі <i>Махмудов Х.З., Михайлова О.С. Чухліб В. Є., Полтавська державна аграрна академія.....</i>	100
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	111
3.1. Конкурентні позиції підприємства та фактори впливу на них <i>Кононенко Ж.А., Миколенко І.Г., Полтавська державна аграрна академія.....</i>	111
3.2. Бенчмаркінг як основа конкурентних переваг аграрних підприємств <i>Волкова Н.В., Загребельна І.Л., Полтавська державна аграрна академія.....</i>	122
3.3. Засоби автоматизації в біржовій діяльності <i>Кустов В.П., Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва.....</i>	132
РОЗДІЛ 4 НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ ПРОВАЙДІНГУ ЕКОІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ І СУМІЖНІЙ СФЕРАХ.....	142
4.1. Створення і впровадження нових сортів промислових конопель як складова провайдингу екоінновацій в аграрній і суміжних сферах <i>Лайко І. М., Кириченко Г. І., Ткаченко С. М., Міщенко С. В., Лайко Г. М., Срібний М. В., Інститут луб'яних культур НААН.....</i>	142
4.2. Фінансові важелі прийняття управлінських рішень щодо впровадження екоінновацій у сфері насінництва <i>Самойлик Ю.В., Вернигора М.В., Полтавська державна аграрна академія.....</i>	152
4.3. Перспективні практики сталої інтенсифікації в сільському господарстві <i>Страпчук С. І., Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва.....</i>	165

3. Негода Ю.В. Концептуальні аспекти стратегії трансформації аграрного сектору економіки. Економіка та держава. 2020. № 2. С. 39–43.

4. Новикова Н.И. Технология стратегического управления. Вестник Челябинского государственного университета. 2008. № 6. С. 154–160.

5. Пугачов М.І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 12–18.

2.3. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та тенденції розвитку

Баган Н. В.,

Полтавська державна аграрна академія

Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств є економічною категорією, що визначає сутність взаємопов'язаних земельних, трудових і матеріальних ресурсів. Потрібно зазначити, що на сучасному етапі господарювання важливу роль відіграє проблема структурної збалансованості ресурсного потенціалу, яка потребує вивчення співвідношення окремих його складових у вартісній їх формі. Ними, наприклад, є: структурні пропорції між рослинництвом і тваринництвом; земельним фондом і наявністю техніки для обробітку ґрунту; тваринництвом і кормовиробництвом тощо. Порушення цих пропорцій веде до зниження ефективності сільськогосподарського виробництва в господарюючих суб'єктах.

Головною складовою ресурсного потенціалу України є земельні ресурси, які потребують дбайливого ставлення до їх використання. В Україні понад 60 % земельного фонду країни становлять унікальні чорноземні ґрунти. В цілому налічується близько 800 видів ґрунтів, проте сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам

раціонального природокористування, і як наслідок, ґрунти втрачають свою родючість і деградують. За даними офіційних установ площі деградованих земель коливаються від 8 млн. га до 10 – 15 млн. га, що тягне за собою наслідки для сільськогосподарського виробництва, зокрема урожайність культур знижується на 10 – 30 %, і більше, а збитки тільки через недобір сільськогосподарської продукції становлять до 35 млрд. грн на рік [1].

Земельні ресурси, а саме їх ефективне використання становить основу для продовольчої безпеки країни. Раціональне використання земельних ресурсів із застосуванням природоохоронних заходів не втрачатиме актуальності ніколи, тому що незалежність країни в сучасному світі в першу чергу визначається забезпеченістю продовольством, яке можна досягти лише тоді, коли буде забезпечено стаке використання земельних ресурсів [4].

Реформування аграрного сектора економіки створює можливості збільшення кількості землекористувачів, підвищення рівня використання земельних угідь та збільшення обсягів виробництва продукції. Проте ступінь використання сільськогосподарських угідь у багатьох підприємствах поки що залишається на досить низькому рівні.

Таблиця 1

Розподіл підприємств України, за розміром сільськогосподарських угідь, 2017 р.

Регіони	Кількість підприємств		Площа сільськогосподарських угідь	
	одиниць	до загальної кількості, %	тис. га	до загальної площі, %
Центральний регіон	14099	31,06	10172,5	25,65
Північний регіон	5212	11,48	6926,6	17,46
Південний регіон	14043	30,94	8805,3	22,20
Західний регіон	7694	16,95	7397,9	18,65
Східний регіон	4339	9,56	6362,5	16,04
Україна	45387	100,00	39664,8	100,00

Джерело: розраховано автором [2]

Сільськогосподарські підприємства, які мають у своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя, розташовані по всій території

України. Найбільша їх кількість розташована у центральних та південних регіонах – 30 % від загальної кількості. Найменша – у східних та північних – 9 – 11 %.

Найважливішими результативними показниками сільськогосподарського виробництва є урожай та урожайність. У процесі аналізу даних про урожайність оцінюють рівень виконання планових завдань з урожайності і валового збору, досліджують динаміку урожайності, а також визначають вплив природно-кліматичних і економічних факторів на її рівень. Розглянемо показники виробництва основних сільськогосподарських культур у 2019 р. (табл. 2).

Таблиця 2

**Виробництво основних сільськогосподарських культур
сільськогосподарськими підприємствами України, 2019 р.**

Культури	Обсяг виробництва, тис. ц			Зібрана площа, тис. га			Урожайність, ц з 1 га	
	тис. ц	2019 р. до 2018 р.		тис. га	2019 р. до 2018 р.		ц з 1 га	2019 р.у % до 2018 р.
		+; -	у %		+; -	у %		
Зернові та зернобобові культури – всього	537999,3	74781,4	116,1	10242,0	694,2	107,3	52,5	108,2
у тому числі								
Пшениця	229564,2	31369,3	115,8	5188,6	155,6	103,1	44,2	112,2
Ячмінь	54978,7	11738,9	127,1	1445,1	145,8	111,3	38,0	114,1
кукурудза на зерно	240273,3	34791,9	116,9	3065,7	647,5	126,8	78,4	92,2
Цукрові буряки	65029,8	-23375,1	73,6	150,4	-33,3	81,8	432,5	90,0
Соняшник на зерно	127207,6	8411,3	107,1	4657,8	-167,8	96,5	27,3	111,0
Соя	31419,0	-7714,1	80,3	1325,4	-119,4	91,8	23,7	87,5
Ріпак	32123,2	5791,7	122,0	1233,1	280,9	129,5	26,1	94,2
Картопля	3395,5	-517,5	86,8	14,9	-0,7	98,7	222,6	87,9
Культури овочеві відкритого ґрунту	11467,5	445,7	104	29,2	1,6	105,2	392,3	98,9

Джерело: узагальнено автором [2]

Отже, у 2019 р. порівняно з 2018 р. спостерігається зростання обсягів виробництва продукції зернових та зернобобових культур на +16,1 %;

соняшнику на зерно +7,0 % та ріпаку на +22,0 %. Помітно знизилися обсяги виробництва цукрових буряків -26,4%, сої -19,7 % та картоплі -13,2 %. На даний показник вплинуло зменшення зібраних площ та зниження урожайності. Єдиною культурою, яка при зменшенні посівної площі на 167,8 тис. га дала збільшений валовий збір на +7,1%, та урожайність на +11,0 % була соняшник на зерно.

Оскільки однією зі складових сталого економічного розвитку є забезпечення потреб нинішнього покоління, зокрема продуктами харчування, розглянемо динаміку виробництва валової продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами та господарствами населення (табл. 3).

Таблиця 3

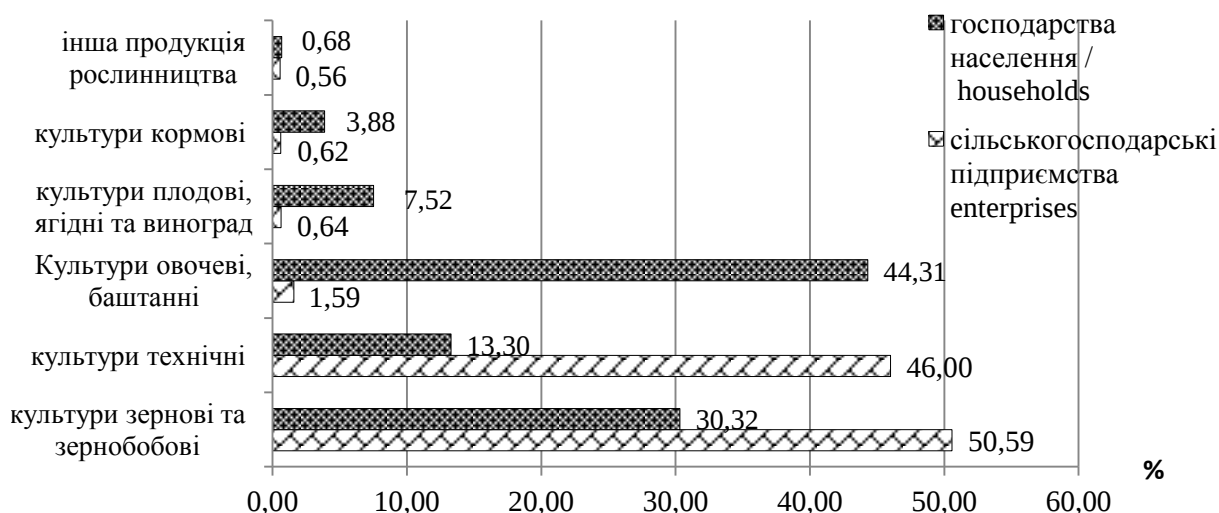
**Динаміка обсягів виробництва продукції сільського господарства у
постійних цінах 2016 р., млн грн**

Роки	Усі категорії господарств	У тому числі	
		сільськогосподарські підприємства	господарства населення
2015	596832,8	367738,8	229094,0
2016	634433,1	403244,7	231188,4
2017	620475,6	391015,8	229459,8
2018	671294,0	437998,6	233295,4
2019	680982,4	449806,3	231176,1
2019 у % до 2015	114,10	122,32	100,91

Джерело: узагальнено автором [2]

Аналізуючи одержані дані бачимо, що у 2019 р. обсяг виробництва продукції сільського господарства складав 681 млрд. грн, що на 14,0 % більше, ніж у 2015 р. Значно збільшення обсягу виробництва продукції у 2019 р. порівняно з 2015 р. спостерігається у сільськогосподарських підприємствах на 22,3 %, а у господарствах населення на 1,0 %.

Розглянемо більш детально структуру валової продукції рослинництва, де порівняємо дані сільськогосподарських підприємств з даними по господарствах населення (рис. 1).

Рис. 1. Структура валової продукції рослинництва (сільськогосподарські підприємства), 2019 р., %

Джерело: узагальнено автором [2]

Отже, сільськогосподарські підприємства віддають перевагу вирощуванню зернових та технічних культур. При цьому вони значно скорочують виробництво овочевих, плодових, ягідних та кормових культур. Натомість господарства населення переважно займаються вирощуванням овочевих та баштанних культур.

Орієнтація сільськогосподарських підприємств на вирощування рентабельних зернових та олійних культур не сприяє збалансованому постачанню на ринок різноманітної продукції харчування. Як наслідок, останнім часом спостерігається недовиробництво окремих малорентабельних або збиткових сільськогосподарських культур, зокрема круп'яних, що призводить до зниження пропозиції їх на ринку, появи ажіотажного попиту та стрімкого зростання ціни товару [5].

Тваринництво – особлива галузь сільського господарства, стан розвитку якої вагомо впливає на економічний потенціал агропромислового комплексу країни, на всі сфери суспільного виробництва. Тваринництво забезпечує населення високоякісними, калорійними, дієтичними і вітамінізованими продуктами харчування, а промисловість – сировиною.

Розглянемо порівняльний аналіз виробництва основних видів сільськогосподарської продукції тваринництва (табл. 4).

Таблиця 4

**Виробництво основних видів продукції тваринництва в
сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення,
2017-2019 рр.**

Показник	Сільськогосподарські підприємства				Господарства населення			
	2017	2018	2019	2019 у % до 2017 р.	2017	2018	2019	2019 у % до 2017 р.
Реалізація на забій сільсько-господарських тварин (у живій масі), тис.т	2013,2	2079,3	2299,6	114,23	1253,7	1238,8	1193,1	95,17
Виробництво молока, тис.т	2765,7	2755,7	2727,8	98,63	7514,8	7308,3	6969,2	92,74
Кількість одержаних яєць від птиці свійської, млн.шт	8365,3	8365,3	9357,6	111,86	7140,5	7238,1	7319,0	102,50
Виробництво вовни, т	255	255	200	78,43	1712	1676	1534	89,60

Джерело: розраховано автором [2]

Отже, аналізуючи одержані дані маємо тенденції до зниження виробництва молока та вовни як у сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення. З табл. 4 стає зрозумілим, що виробництвом молока займаються саме господарства населення, зокрема порівняно з сільськогосподарським підприємствами, показник у 2019 р. вищий на 4241,4 тис. т.

Отже, саме господарства населення утримують корів та забезпечують переробні підприємства молочною сировиною. Сільськогосподарські підприємства переважно займаються вирощуванням тварин на м'ясо. Показник у 2 рази вищий за господарства населення, що вказує на наявність в Україні підприємств, що мають ферми де вирощують тварин для реалізації на забій.

За сучасних умов однією з найбільш актуальних соціально-економічних проблем в аграрній сфері економіки є відтворення трудових ресурсів. Відтворення трудових ресурсів аграрного сектору відбувається з урахуванням існуючого поділу праці, основних тенденцій його зміни та розвитку. Проведемо аналіз динаміки середньорічної кількості працівників аграрних підприємств в Україні (табл. 5).

Таблиця 5

**Динаміка середньорічної кількості працівників
сільськогосподарських підприємств в Україні, 2016-2020 рр.**

Роки	Середньооблікова чисельність працівників, задіяних у сільськогосподарському виробництві, тис. осіб	До працівників усіх галузей економіки, %
2016	417,6	5,4
2017	430,5	5,6
2018	419,8	5,5
2019	391,5	5,4
2020	378,3	5,2
2020 у % до		
2016	90,59	X
2017	87,87	X
2018	90,11	X
2019	96,63	X

Джерело: розраховано автором [2]

Отже, спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості працівників, задіяних у сільськогосподарському виробництві. Так, у 2020 р. їх чисельність порівняно з 2016 р. скоротилася на 39,3 тис. осіб. Питома вага працівників аграрних підприємств у загальній кількості працівників усіх галузей економіки за досліджуваний період дещо знижувалася і у 2020 р. становила 5,2 %.

Ресурсне забезпечення аграрного сектору України насамперед характеризується станом техніко-технологічної бази сільського господарства, зокрема, вартістю основних засобів та динамікою інвестицій у сільське господарство, введенням в дію виробничих потужностей і

об'єктів, забезпеченням аграрних виробників сільськогосподарською технікою, мінеральними добривами та засобами захисту рослин тощо. Тому вважаємо доцільним звернути увагу на стан техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Протягом останніх років стан технічного оснащення у сільському господарстві України дещо покращився (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка наявності основних видів сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах у 2015-2019 рр., шт.

Вид техніки	Роки					2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Трактори	127852	132686	129272	128697	130529	102,09
Тракторні причеми	49004	48547	45866	63244	64800	132,23
Сівалки	65492	67157	66272	65070	66511	101,56
Картоплесаджалки	1631	1573	1513	1310	1305	80,01
Дощувальні машини та установки (без поливних)	3815	4103	4226	4501	4617	121,02
Сінокосарки тракторні	7892	8228	7990	9920	10196	129,19
Жатки валкові	13595	14477	15389	15977	16862	124,03
Комбайни						
Зернозбиральні	26735	27366	26801	26287	26524	99,21
Кукурудзозбиральні	1634	1534	1523	1497	1477	90,39
Кормозбиральні	4982	4861	4559	3717	3587	72,00
Льонозбиральні	187	190	144	102	97	51,87
Картоплезбиральні	1215	1239	1090	947	953	78,44
Бурякозбиральні машини	2427	2278	2028	1642	1568	64,61

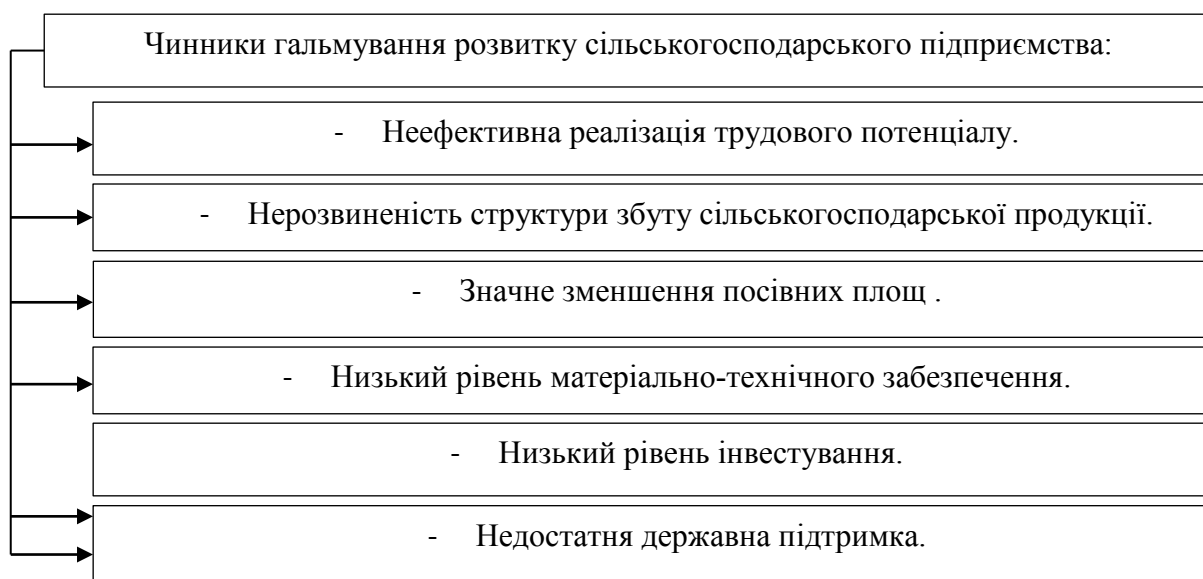
Джерело: розраховано автором [2]

Отже, проаналізувавши динаміку наявних основних видів сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах протягом 2015-2019 рр. бачимо зростання кількості тракторів на 2%, та супроводжувальної техніки до них майже по всіх категоріях на 20-30%. Проте, спостерігаємо значне скорочення кількості комбайнів: кормозбиральних (на 28%), льонозбиральних (на 48,13%) та картоплезбиральних (майже на 22%). Зменшилася кількість

бурякозбиральних машин (на 35,4%), що пов'язано зі зменшенням обсягу виробництва цукрових буряків.

Основними машинами сільськогосподарські підприємства забезпечені на 70-80 %. Якщо ж кількість машинно-тракторного парку надалі буде зменшуватися, то це призведе до збільшення навантаження на техніку, розтягування строків виконання механізованих робіт та невиконання численних технологічних операції і процесів, що, в свою чергу вплине на скорочення посівних площ та призведе до зниження урожайності сільськогосподарських культур.

Відзначені тенденції розвитку сільськогосподарських підприємств дозволяють визначити основні проблеми, що необхідно подолати для їх ефективного функціонування. Розглянемо чинники гальмування розвитку сільськогосподарського підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Основні чинники гальмування розвитку сільськогосподарського підприємства

Джерело: узагальнено автором [3]

Отже, сільськогосподарське підприємство є доволі перспективним підприємством в економіці України і може стати серйозною базою для подальшого розвитку економіки у цілому. Тому виникає потреба у

ефективному та раціональному використанні ресурсного потенціалу з урахуванням різноманітних чинників: соціально-економічних, екологічних, демографічних та ін. Для забезпечення безперебійного та повноцінного функціонування важливо раціонально використовувати та зберігати наявний потенціал. Однією із головних складових ресурсного потенціалу на Україні є земельні ресурси, які потребують дбайливого ставлення до їх використання. Тому необхідно постійно поліпшувати їх, використовуючи науково обґрунтовані норми внесення мінеральних добрив. Необхідно сприяти збереженню ґрунтового покриву та відтворенню його родючості, сталому розвитку сільськогосподарських територій, зростанню продуктивності агроєкосистем і, як результат, зростанню середньорічних обсягів виробництва в декілька разів. Окрім того наукоємність продукції є головною конкурентною перевагою на світовому ринку, до того ж упровадження нових організаційно-технологічних рішень сприятиме підвищенню продуктивності праці.

Для ефективного використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств, зупинення тенденції щодо спаду чисельності працівників зайнятих у сільському господарстві, необхідні дієві заходи держави щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників і перш за все це покращення сучасної виробничої та соціальної інфраструктури села.

Механізм формування ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах повинен розглядатись як система організаційних, економічних важелів і методів управління та виробничих чинників, які в процесі своєї взаємодії можуть забезпечити ефективне його використання. З кожним роком зростає вартість основних засобів у сільському господарстві, але ефективність їх використання недостатня, тому вибір машин повинен базуватися на прогресивній технології вирощування сільськогосподарських культур і раціональних методах утримання тварин.

Отже, шляхами підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств мають стати: здійснення заходів для відтворення та покращення якості ґрунтів; застосування прогресивних інноваційних технологій; впровадження гідної системи мотивації праці з урахуванням виплати достойної заробітної плати та наявності гнучкої системи соціальних пільг; розробка заходів щодо покращення результативності господарювання у розрізі таких видів економічних ресурсів, як: основні засоби та оборотні кошти.

Список використаних джерел

1. Ґрунтові ресурси України: сучасний стан, деградація, охорона. AgroPolit.com. 2019. URL: <https://agropolit.com/infographics/view/93> (дата звернення: 05.04.2021).
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 10.04.2021).
3. Дугієнко Н. О., Лева В. Є., Сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України. *Інфраструктура ринку*, № 25. 2018. С. 99-107. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/19.pdf. (дата звернення: 08.04.2021).
4. Мельничук Л. С. Ефективність використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 135 – 140.
5. Олійник Т. Г. Сучасний стан і тенденції розвитку аграрного підприємництва в Миколаївській області. *Економіка та держава*, № 4. 2018. С. 76-78. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2018/18.pdf (дата звернення: 08.04.2021 р.)